

ANNETTE DAMGAARD HANSEN

Annette Damgaard Hansen er opvokset i Ulfborg, men flyttede som 15-årig til sin mors hjemby Aarhus, da hippietiden var på sit højdepunkt. Siden 1976 har hun været en del af byens kulturliv. Hendes interesse for kunst, kultur og antropologi har ført til mange rejser og mange projekter i Aarhus gennem årene.

Interviewet af Carina Stobberup, Aarhus Stadsarkiv, d. 5. juli 2017

VIL DU STARTE MED AT FORTÆLLE HVAD DU HEDDER OG HVOR OG HVORNÅR DU ER FØDT?

Jeg hedder Annette Damgaard Hansen. Jeg er født d. 28. september 1956 i Svendborg. Min far var dyrlægeassistent i Stenstrup fra 1955 til 59 og derefter flyttede vi til Ulfborg i Vestjylland, hvor min far fik en praksis.

OG DIN MOR?

Min mor er født i Vejlegade i Aarhus i 1917. Hun levede sine første år der, men så flyttede familien til Marselisborg Hospital i 1923, hvor min morfar blev ansat som smittevognskusk og desinfektør. Han havde haft et job som kusk på Aarhus

Kommunehospital, hvor min mormor var blevet sygehjælper gennem et fæstekontor. Her arbejdede hun på operationsstuen i 6 år. Første dags arbejde bestod i at holde en mands ben, mens det blev savet af. Hun har fortalt, at hun bistod når kvinder aborterede og en overgang var hun ikke i seng i 3 dage og 3 nætter. Da Kommunehospitalet fik automobil, som det hed, flyttede familien til Marselisborg Hospital med Kommunehospitalets heste og vogn, hvor min mor og hendes to brødre så voksede op.

Min mor gik på Fjordsgade skole, men under krigen arbejdede hun på Aarhus Oliefabriks laboratorium, hvor hun var i 8 år.

DET VAR EN BOLIG INDE PÅ HOSPITALET?

Ja, det var det. Der var funktionærboliger med have og et lille bed og plads til kaniner og en ged. Familien Auken, der var læger, flyttede ind i samme hus, som mine morforældre. Min mor har fortalt, at Gunvor Auken pludselig forsvandt, da hun var ca. 2 – 3. år. Alle var ude at lede. Det førte til, at den lille Svend Auken, der blev født i 1943, blev bundet i en lang snor, når han legede på græsplænen, så han ikke også forsvandt.

VED DU, HVOR HUN MØDTE DIN FAR HENNE?

De mødte hinanden på Malling Landbrugs- og Husholdningsskole. Min far studerede til landbrugskandidat og min mor var på husholdningsskole. På Landbrugsskolen besluttede han sig for, at han ville være dyrlæge og de flyttede derfor til København lige efter krigen.

I København fik de en lille lejlighed på Frederiksberg. Mine søstre blev født der i 1947 og i 1949, og mens min far studerede til dyrlæge, arbejdede min mor som laborantassistent på Landøkonomisk forsøgslaboratorium på Frederiksberg, så hun tjente penge, mens min far studerede. Da han var færdiguddannet flyttede de til Stenstrup på Fyn, og i 1959 flyttede vi så til Ulfborg, hvor han fik sin praksis. Så der er jeg vokset op.

KAN DU HUSKE HJEMMET, OG KAN DU BESKRIVE DET?

Ja, vi boede i en kæmpestor villa med et pæretræsespalier og vildvin. Der var en lille forhave og en meget stor baghave. Dengang gik der køer for enden af haven. I huset var der tre stuer og to kontorer med et lille apotek. I entréen var

der en trappe op til soveværelser og badeværelse. Der var et stort loft og når man gik derud, var der et ekstra værelse. Jeg ved, at den tidligere dyrlæge havde sin assistent boende i det værelse, men min far havde ikke assistent, derimod var min mor medhjælpende hustru.

HAVDE I NABOER VED SIDEN AF, ELLER VAR DER MARKER RUNDT OMKRING?

Der var kun marker bag haven, men ud til gaden havde vi naboer. Ulfborg er bygget op omkring i et kryds med fire hovedgader. Vi boede i Harbogade 10. Derfra kunne man så køre direkte ud til Husby Klit og Vesterhavet. Der var ikke mere end 15 kilometer til havet. Vores ene nabo var læge, og efter ham kom tandlægen, og herefter var der butikker. Naboen til den anden side hed Fru. Iversen. Hun havde gode æbletræer, så vi børn var tit på æblerov. Overfor var der butikker – bager, slagter og møbelhandler. I dag er vores hus revet ned til fordel for en parkeringsplads.

Møbelhandleren overfor, Aage Arnoldsen hed han, var en af min fars bedste venner. Han havde alle samtidens design-møbler som Arne Jacobsen, Børge Mogensen og PH-lamper, så dem havde vi også. Min far var en meget progressiv mand. Han var blandt andet foregangsmand for Vestjysk Kunstforening, som han og hans venner – blandt andet Aage Arnoldsen og to landmænd der hed Valdemar Høgsberg og Kristen Bro og Farmaceut Per Hjek Møller, dannede i fællesskab. Det var et team af ekstremt visionære folk.

Udstillingslokalet lå på toppen af den kæmpestore møbelhandel. Det var folk som Robert Jacobsen, Henry Heerup og Herman Stilling, der udstillede, og flere af kunstnerne kom i vores hjem. Min mor havde altid maden parat. Billedkunstneren Kirsten Justesen, der var en slags praktikant for kunstnerinden Ane Brøgger, har senere fortalt mig, at det bedste af det hele var min mors mørbradbøffer.

SÅ DET VAR RET TIDLIGT, DU OGSÅ KOM TIL AT INTERESSERE DIG FOR KUNST?

Ja, man lyttede jo lidt med på sidelinjen. De havde i øvrigt nogle spændende generalforsamlinger. Jeg husker særlig en, der sluttede af med en forestilling af Odinteatret på Ulfborg Byskole. En anden af generalforsamlingerne foregik en hel dag på stranden, men de havde også små arrangementer. Jeg husker især

en dag, hvor man mødtes ved Kronhede Forsamlingshus i skoven, og brændte raku og stegte pattegris. Det er den samme skov, hvor der nu er ulve.

HAVDE DU NOGEN YNDLINGSFAG I FOLKESKOLEN?

Det var formning. Jeg fik også gode karakterer i skriftligt dansk. Jeg var et meget genert barn, der blev nervøs, når jeg skulle læse højt, og en brovten lærer stod med en pegepind og slog i bordet. Så man troede, at jeg var ordblind. Men i 8. klasse, kom der ny lærer fra København, et meget levende menneske, Carsten Jensen hedder han, som alle holdt rigtig meget af, han medbragte en ny pædagogik, hvor man ikke skulle læse op, men genfortælle. Jeg valgte på et tidspunkt en bog af Klaus Rifbjerg, og Carsten Jensen sagde, at hvis jeg kunne læse Rifbjerg, så var jeg ikke ordblind. Men stille, genert og tilbageholdende, det var jeg. Mine værste fag var regning, matematik og håndarbejde.

HVAD LAVEDE DU I FRITIDEN?

Sport. Håndbold, fodbold, badminton, tennis, spejder. Jeg syntes, det var sjovere at lave drengeting end pigetning. Vi legede "indianere og cowboy" eller "politi og røvere", hvor vi cyklede igennem byen og jagtede hinanden. I selve byen var der meget gadeliv, hvor vi legede "dåsebelagok", som vi kaldte det. Den ældre generation kaldte det "dåsekafonja" – på rigsdansk hedder det vel dåseleg, dåseput eller dåseskjul.

Vi byggede også tømmerflåder og fange haletudser eller vårfluelarver.

HVOR GJORDE MAN DET?

Det kunne være i plantagen eller i anlægget, hvor der var søer. Vi byggede ofte huler i skoven, og om vinteren kælkede vi enten på en bakke i skoven eller ned ad viaduktens sider. Om sommeren tog vi på heden og plukkede tyttebær, blåbær og kantareller.

BLEV DU BOENDE I ULFBORG?

Nej, mine forældre blev skilt i 1971 – året efter min konfirmation. Min mor og jeg flyttede så hjem til min mors by Aarhus.

HVOR BOEDE I SÅ I AARHUS, DA I KOM HERTIL?

Vi flyttede til Chr. X Vej nr. 10 i Kongsvang. Så det var jo ikke helt Aarhus vi flyttede til, men Viby. Bygningerne var nye på det tidspunkt, og vi var nogle af de første, der flyttede ind.

NÅEDE DU AT GÅ I FOLKESKOLE OGSÅ I AARHUS?

Nej, det gjorde jeg ikke. Da jeg kom til Aarhus, kom jeg ind på Laursens Realskole i Hjelmensgade, og tog realeksamen derfra.

HVORDAN VAR DEN TID?

Det var nyt at komme til Aarhus. Meget stort og meget spændende og mange specialbutikker. Jeg kan huske, at jeg gik en tur gennem de Mezas Vej og Frederiks Allé og kiggede på hver eneste butik. Sjovt nok husker jeg bedst et lille skilt der hang ved døren til de Mezas Vej nr. 18, hvor der stod, at man kunne få kunststoppet sine duge og få opmasket silkestrømper på 1. sal – lidt som Agnes fra Matador. Der var også "Knaphullet" i en kælder i Frederiks Allé, som gjorde indtryk på mig. Jeg syntes det var spændende, at man kunne få slået sine egen knapper. Da jeg senere kom på Skals Håndarbejdsskole i 1974, broderede jeg små stykker silkestof med motiver af insekter, som jeg fik slået til knapper i butikken. Butikken eksisterede ganske længe.

Noget af det første, jeg oplevede, var åbningen af Huset i Vester Allé. Jeg var 15 år og min søster tog mig med. Hun var flyttet til Aarhus nogle år forinden. Hun var jazz-interesseret og hun tog mig også med til koncerter på Tagskægget i Klostergade med blandt andet Ben Webster, Dexter Gordon og Dizzy Gillespie. Jeg kom meget på Trinbrættet i Vestergade 58. Det var den tid, hvor Shit og Chanel med blandt andet Anne Linnet, Lis Sørensen og Astrid Elbek havde deres debut. Man endte altid hos natbageren på hjørnet af Vestergade og Grønnegade. I baggården kunne vi få friskbagte rundstykker og lune basser med hjem.

HAVDE DU EGENTLIG VÆRET I AARHUS FORINDEN?

Ja, min mormor boede her jo. Noget af det jeg husker bedst var, at når vi kom til Vandtårnet på Randersvej, så kom alle de små farvede byhuse på Christiansbjerg, som nu er revet ned på grund af letbanen. Jeg er glad for letbanen, men jeg er meget ærgerlig over, at de små byhuse og blodbøgen er

væk nu. Christiansbjergs historie og patina er nærmest forsvundet. Christiansbjerg blev jo grundlagt netop på det sted, hvor husene lå. Nu er der kun stjernepladsen tilbage, som giver en fornemmelse af, at man i tidernes morgen ønskede at skabe en ny bydel. I dag virker Christiansbjerg mere som en udbygning af Aarhus end en bydel med et levende centrum. Man skal virkelig værne om Stjernepladsen.

FALDT DU HURTIGT TIL?

Jeg savnede jo Vestjylland, men nu føler jeg mig knyttet til to steder – jeg er aarhusianer, fordi jeg har boet her så længe, og fordi min mor var det, men jeg er også vestjyde. Min fars slægt er vestjyder.

HVAD SYNTES DU VAR DE STØRSTE FORSKELLE MELLEM AT BO I VESTJYLLAND OG I AARHUS, DA DU KOM HERTIL?

Jeg er meget hurtig til at falde til, næsten uanset hvor jeg kommer. Min far sagde, at verdens navle ér præcis, der hvor du ér – og sådan har jeg det også. Men det var selvfølgelig hippietiden og alle flipperne i Aarhus, der var den store forskel. Miljøet var fascinerende, der skete så mange ting omkring åbenhed og tolerance – men også muligheden for komme på Kunstakademi og Festugen – alle de der ting, der skete kulturelt. I Vestjylland havde vi jo både biograf, kunstforeningen men også et nyt Fritidscenter, som min far også var foregangsmand for, men i Aarhus var det storslået og spændende på en helt anden måde. Man kunne så meget. På det tidspunkt var der også gadehandel på Strøget. Folk sad på tæpper og solgte hjemmelavede smykker og batikfarvede tørklæder og læderbælter.

Det var en meget politisk, venstreorienteret tid, som var med til, at jeg meldte mig ind i forskellige foreninger, omkring sol- og vindenergi og "Nej til atomkraft", der var kvindekampen og kollektiverne, alt det som foregik, det syntes jeg var spændende og nyt.

KOM DU SÅ OGSÅ TIL AT BO I KOLLEKTIV PÅ ET TIDSPUNKT?

I 1978 boede jeg i bofællesskab på Hasle Vestergård, gården var stor nok til, at alle kunne have eget værelse. Der var et lille stykke jord, hvor vi dyrkede grøntsager.

Vi kiggede også på et andet kollektiv i Åbyhøj, men det var et af dem, hvor man delte underbukser, strømper og diskuterede enten "*Maos lille røde*" eller Karl Marx og gik op i brune ris og mikro-makromad – det lå langt fra min natur. Så sådan skulle det ikke være.

Kollektiverne var jo forskellige. Der var på en måde to typer kollektiver. Der var hippie-kollektiverne, som var sådan lidt hyggelige og kreative og tit lå på landet, så var der de politiske kollektiver, som tit lå i universitetsbyerne, tror jeg. Men der var også bofællesskaberne, hvor man bare boede sammen og spiste sammen.

Men jeg boede jo hjemme hos min mor til jeg var 17. Jeg kom i huset hos min mellemste søster, der var blevet gift med en landmand. Her hjalp jeg til med at lave mad, gøre rent og fodre høns og kalve, indtil jeg tog på Skals Håndarbejdsskole.

Da jeg kom hjem, fik jeg job på Nygårds Plasticfabrik i Hasselager. Det var i 1975. Vi var to kvinder og en mand. Vi kvinder fik 20 kr. i timen og manden 22 – det følte jeg var uretfærdigt, så jeg gik til chefen og fik hævet min løn til 21 kr., men kun fordi chefens mor bakkede mig op.

Opholdet på Skals Håndarbejdsskole var et slags opgør med min egen aversion mod håndarbejde fra skoletiden. Allerede som 15-årig fik jeg lov til at komme ind på FOF's billedvæverhold. Man skulle være 18, men jeg fik dispensation. Da jeg var 19, besluttede jeg mig for, at jeg ville være billedvæver, det faldt godt i tråd med datidens kvindekamp. Jeg ville bruge et materiale, som var kvindernes eget materiale. Det blev så tekstil. På det tidspunkt var der en tendens til, at kunst skulle være politisk og illustrere mennesker og klassekamp. Det syntes jeg begrænsede kunstens muligheder, da kunst er kunst.

Da jeg skulle udstille i Kvindegalleriet i Sjællandsgade førte det til en diskussion. De syntes, at mine ting var for abstrakte og gik i konflikt med galleriets holdning til, at kunst skulle beskrive kvindekampen – helt bogstaveligt altså. Man vævede for eksempel en kvinde, med en murske i hånden og et statement, hvor der stod: "Vi kræver ligeret". Jeg syntes, det var banalt.

Det blev en enorm diskussion, hvor de mente, at jeg gik ind på mændenes præmisser. Faktisk var valget af det tekstile materiale en langt større "klassekamp" i sig selv, da man i kunstverdenen havde meget svært ved at acceptere tekstilkunst, som rigtig kunst.

Mine billedtæpper lagde sig den gang op af ny østeuropæisk tekstilkunst, hvor materialerne nærmest væltede ud af tæpperne, som næsten blev tredimensionelle. Mit forbillede var den polske kunstner Magdalena Abakanowicz.

HVORDAN VAR TENDENSEN DENGANG? HVILKEN RETNING BEGYNDTE DE AT GÅ I?

Jeg valgte Århus Kunstakademi i Vestergade, som var et meget eksperimenterende sted dengang. Århus Kunstakademi var en udbrydergruppe af Det Jyske Kunstakademi, som var klassisk på daværende tidspunkt. Århus Kunstakademi fik til huse i den nedlagte J.E. Schmalfeldts Tobaksfabrik på hjørnet af Vestergade og Grønnegade. Per Kramer og Ingvar Cronhammar spillede en stor rolle i dannelsen af den nye skole, hvor man kunne arbejde på tværs af genrer. Man så ikke så stringent på tingene, og var ikke så fastlåst i gamle dogmer om teknik og materialevalg, man var i en fri proces, hvor mixed-media også var en mulighed.

Da jeg startede på forskolen, mødte jeg en medstuderende, som mente, at man skal have alt det grundlæggende med, så jeg begyndte med skaftevæv. Mine lærere hed Lene Garde og Jette Flemming. Vi lærte alle væveteknikker og alt om fibre, spinding, plantefarvning – ja og filtning som var helt nyt dengang. Det var en tid, hvor alt skulle tilbage til naturen, som man sagde. Vi lærte derfor også at klippe får og dyrke hør. Jeg gik på skaftevævning i tre år og et år på billedvævning.

BOEDE DU PÅ KOLLEGIE, MENS DU STUDEREDE?

Nej, skolen var ikke statsanerkendt, men jeg havde fundet en kæreste fra Christiania, og i tiden fra 1976 – 80 flyttede vi en del rundt, som unge nu gjorde. Først boede vi til fremleje i Vestergade over Natbageren, og derefter i et tagværelse i baggården Vestergade 49 med lokum i gården. Herfra flyttede vi til Åbyhøj og fik et loftsværelse, som var udlejet af den legendariske Låsby

Svendsen. Han smed os ud med en uges varsel uden begrundelse, men vi flyttede så i bofællesskabet på Hasle Vestergaard. Herefter blev det til et lille kælderrum i Grønnegade i ganske kort tid, og så videre til Ridderstrædet, hvor vi boede i gadens sidste hus.

Der var tre små rum i huset og et køkken. I stuen var der brændeovn, her malede vi væggene gule. I køkkenet gik der en gammel slidt trappe op til to tagværelser. Soveværelset deroppe malede vi blå, og det sidste værelse, som blev brugt til arbejdsværelse, malede vi knaldrødt. Vinduerne var utætte, så om vinteren lå der sne på vores dyner, og vandrørerne sprang på grund af frost. Der var ikke noget toilet, så vi brugte toilettet i opgangen ved den gamle skibshandler, der lå på hjørnet af Ridderstræde og Dynkarken, men når der var låst, måtte vi over til Kalundborgfærgens ventesal og bruge toilettet der. I dagtimerne var der åben på Varmestuen i Mindegade, så kunne vi kombinere toiletbesøget med formiddagskaffe. Heldigvis boede begge hold forældre i Aarhus – så der stod den på karbad.

Uden for huset var der et stort overskudsareal – en slags brakmark med græs og vilde blomster. Der havde tidligere ligget en fabrik – Sabroe kølemaskiner. Senere blev Politistationen bygget der.

Den gamle skuespiller Peter Malberg blev født i det hus, jeg mener, at der var mange børn, så det må have været temmelig trangt.

Efter Ridderstræde flyttede vi ind i en baggård i Høegh Guldbergsgade. Det var fornemme forhold med lokum i gården og en trappe fra køkkenet ned til en lille have. I 1980 var jeg færdig med uddannelsen på Kunstakademiet og flyttede alene ind i en fremlejet lejlighed i Absalonsgade med toilet på bagtrappen, så det blev kun bedre.

DU SNAKKEDE LIDT OM EN FASCINATION AF HIPPIEKULTUREN. VAR DU SELV EN DEL AF DET?

Både og – jeg gik meget outreret klædt med velour og brokade og genbrugstøj i flere lag. Noget af mit tøj blev syet af en pige, der havde butik i Grønnegade – Connie, tror jeg hun hed. Og så var der den legendariske flipperparfume [Patchouliolie](#) og det hennafarvede hår. Jeg var sammen med

mange flippere, som det hed i Danmark, og jeg besøgte mange kollektiver blandt andet på Djursland og Tovstrup Mark, men også i Christiania og Thy lejeren.

Der var ting omkring fællesskab og musikkultur i miljøet, der tiltalte mig, men der var også ting, jeg var imod – blandt andet fri børneopdragelse. Jeg følte ofte at børnene manglede trygge rammer. Eksperimenter med stoffer, som var tidstypisk, fravalgte jeg konsekvent, det var for nemt at gennemskue den yderste konsekvens, som jeg jo også så. Dengang var det kult, for nogen, at følge Sten Larris' håndbog i euforiserende planter og svampe – jeg oplevede jo desværre, at en kammerat ville afprøve bogen. Det gik helt galt for ham.

Men jeg var med i et gadeteater, der lagde sig lidt op ad Solvognen på Christiania. Vi lavede en julekalender – en 24-dages aktion. På fandens fødselsdag den 11. december – altså på terminsdagen, hvor afdrag og renter skulle betales, steg fanden op fra et kloakdæksel på strøget. Der var også en dag, hvor vi var på politistationen klædt som engle og med kaffe og kage. Vi gik i dialog med betjentene, og stillede kritiske spørgsmål om tvangsfjernelse af børn, og børn der så måtte holde jul uden forældre. Bagefter gik vi til Salling med kaffe og kage og stillede endnu flere kritiske spørgsmål om den kommercielle jul og fattige familier.

Salling ringede til politiet, men der havde vi jo lige været, så de så ingen grund til at troppe op. Jeg går ud fra, at Salling havde Solvognens aktion i skarp erindring, hvor julemænd delte gaver ud til folk fra Magasin og Illums hylder i København. Men vi var jo jyder – og flinke.

En af idémændene var i øvrigt Joop Poelman, der sidenhen grundlagde Cirkus Tværs i Gellerup.

OG SÅ VAR DU OGSÅ POLITISK ENGAGERET I FORHOLD TIL DEMONSTRATIONER OG ...

Jo, jeg har både været med i blokader på Aarhus Havn, når vi var solidariske med havnearbejderne, og i demonstrationer, når man beskar den offentlige sektor. Men jeg husker tydeligt én demonstration.

Da man ville lukke Christiania i 1976, dannede Djurslandskollektiverne det, man kaldte Bondehæren. Bondehæren sluttede sig sammen med regnbuehæren i Christiania i fælles kamp for Fristaden.

Jeg kan huske, at vi havde en støttedemonstration i Aarhus, der startede ved Huset – og gik til Rådhus Pladsen med Aarhus Friskoles musiktrup gik i spidsen for fuld hornmusik. Der var rigtig mange mennesker med i demonstrationen. Det var ret almindeligt den gang, at mange borgere deltog i demonstrationer.

Vi var så en flok fra Aarhus Kunstakademi der rejste med bondehæren til København og deltog i den enorme demonstration til støtte for Christiania. Jeg mener at omkring 30.000 mennesker deltog og gik i procession fra Frihedsstøtten til Christiansborg i en lovlig demonstration og i et hav af regnbuefarver og med bannere, skilte, megafoner og musik.

Dengang havde Christiania et langt mere synligt formål, der også handlede om selvforsyning, og iværksætterier med eget bageri, smedje og et lægehus, der behandlede med naturmedicin og zoneterapi og flere andre ting, som jeg synes er gået lidt tabt. Tingene er der måske endnu, men energien og udviklingen er gået lidt op i røg. Jeg tror man skal have en vis alder for at kunne se og huske forskellen på Christiania den gang og nu.

HVIS MAN KAN SNAKKE OM OPRØR, SÅ HAR DET LIGGET MEGET I ENS LEVEVIS?

Jo, selvfølgelig, men det handler nok mest om ungdom og tidens tendenser.

GIK DE SÅ OGSÅ IND I POLITIK, DIN MOR OG FAR?

Nej, de var meget forskellige, så der blev ikke talt politik.

Min mor var socialdemokrat – hun har sikkert troet på "Stauning eller kaos", da hun var ung. Hendes brødre arbejdede på Aarhus Havn og ved DSB. Så hun forblev socialdemokrat.

Min far var jo vestjyde og kom fra det bedrestillede bondesamfund – der gik man jo per definition ind for Venstre. Min bedstefar havde en større gård i Salling, som hed Nissumgård, og min oldefar var proprietær på Lergrav i Aulum – en herregård. Han hørte til den højere klasse inden for bondestanden, men

han var samtidig grundtvigianer og foregangsmand for andelsmejeriet i Aulum i 1888. Jeg kendte ham ikke, men jeg er da ikke i tvivl om, at noget er gået i arv fra generation til generation.

Jeg har nok hentet lidt fra begge sider. Men man må jo også huske, at både venstres og socialdemokratiets roller har ændret sig markant siden den gang, de var unge.

I DINE STUDIEÅR, VAR DET SÅ OGSÅ DER, DU VAR MEGET UDE AT REJSE?

Det var først efter uddannelsen. Først fik jeg værksted sammen med en billedhugger i Nørre Allé 81 B. hvor jeg lavede en udsmykning til Nordgårdsskolen i Gellerup. Bagefter fik jeg et udvekslingsstipendium til Jugoslavien og tog studieophold i Beograd i 1981 til 82. Det var året efter, at Tito var afgået ved døden. I Jugoslavien adskilte man jugoslaviske studenter og alle de udenlandske studerende i forskellige kollegier. Så jeg kom til at bo sammen med en vestafrikansk pige fra Mali – hun hed Mimi. Jeg så, hvordan pigerne flettede deres hår, så det fik jeg lyst til at lære. Jeg fik støtte af Egmont Fonden til at tage til Mali. I Bamako – Malis hovedstad – fulgte jeg en frisør, der lærte mig at flette hår.

HVORDAN VAR DET AT LEVE DER, HVOR ALTING VAR MEGET ANDERLEDES END I AARHUS?

Duften. Der er jo en helt anden duft af bål og krydderier. Og farverne, vejene var af rødt sand, og der var lyd af trommer flere aftener. Jeg ved ikke, hvordan der ser ud nu, men sådan var det dengang. Min påklædning var dansk, og jeg havde en lårkort nederdel på og en T-shirt, fordi det var meget varmt. Men efter et par dage, fik jeg at vide, at jeg ikke ville blive respekteret med utildækkede ben, så de anbefalede, at jeg fik syet en kjole. Jeg købte så noget stormønstret rødt stof og fik syet en lang kjole i afrikansk snit hos en skrædder. Jeg kan huske, at jeg undrede mig – det var jo fint, at jeg skulle dække benene til for at beskytte mig selv, men samtidig så jeg piger gå topløse rundt. Jeg ved ikke om der var en regel for, hvem der kunne gå topløs, men normerne var i hvert fald stik modsat de danske normer.

Mali er et muslimsk samfund, men på det tidspunkt meget forskelligt fra de arabiske lande. Det var tilladt at have mange koner. Jeg boede på et tidspunkt

hos en af Mimis venner, som hed Lamine, i byen Sikasso. Hans far havde 4 koner. Jeg fik fortalt, at manden selv vælger den første kone, hvorefter den første kone vælger den næste kone til ham, også videre. Reglen var, at alle skulle kunne acceptere hinanden, så konerne var ofte veninder. De fortalte, at manden var sammen med én kone ad gangen – og derefter den næste. De tog sig af hinandens børn, og nok vidste de, hvem der var deres mor, men alle faderens koner fungerede som en slags medhjælpende mødre. Det fungerede udmærket. De havde ikke problemer med det. Det var en hjælp, syntes de.

DET BETØD NOK OGSÅ NOGET, HVIS DE FLESTE FAMILIER VAR PÅ DEN MÅDE?

Ja netop, det var meget almindeligt, men på det tidspunkt i 1983, var der alligevel nogen kvinder, der var begyndt at kræve et monogamt liv. De virkede ikke undertrykte. Nok var de muslimer, men de havde også medbragt den gamle kultur med urter og afrikanske traditioner. Når de flettede hår, blev der tit bundet en lille pude med urter ind i en af fletningerne, som skulle hjælpe mod hovedpine.

Jeg rejste hjem lidt før tid, fordi jeg følte mig utilpas. Det skulle vise sig at være en rigtig god idé. Jeg rejste med Aeroflot, og omtrent samtidig med min afrejse nedskyder Sovjetunionens luftvåben et civilt sydkoreanske passagerfly, som var kommet ud af kurs, og alle passagerer dør. Hvis jeg var rejst efter planen, var jeg havnet i Moskva, på et transithotel, uden mulighed for at forlade hotellet, da jeg ikke havde visa til Sovjet. Kastrup Lufthavn boycottede nemlig Aeroflot.

Et par uger efter hjemkomsten tog jeg til Grønland.

HVOR LÆNGE VAR DU DER?

Jeg tror, at det var 14 dage. En veninde og jeg tog op for at deltage i Aasivik festivalen ved Uummannaq.

HVOR LIGGER DET GEOGRAFISK PÅ GRØNLAND?

Det ligger i Nordvest Grønland lige syd for Upernavik. Selve Aasivik-festivalen blev afholdt på en slette nær bygden Qaarsuuarsuit. Man skulle sejle fra Sønder Strømfjord – eller Kangerlussuaq, så vi lagde til ved forskellige byer, blandt andet Aasiaat, Sisimut og Ilulisat.

SKULLE DU OGSÅ BIDRAGE MED NOGET TIL DEN FESTIVAL?

Nej, det var bare for at se Grønland og opleve festivalen, som den gang var en musikfestival med en del politisk aktivitet omkring inuitternes rettigheder. I min studietid på Kunstakademiet havde jeg en del kontakt til grønlændere. De boede ofte hos os i Høegh Guldbergs gade og flere af dem var meget musikalske.

DER FIK DU OGSÅ ET ANDET KENDSKAB TIL KULTUREN. JEG VED IKKE, HVOR MEGET I SNAKKEDE OM DET?

Ja. Der var megen snak om Grønlandsk selvstændighed, om det at være inuit, og om de overgreb, der sker i forhold til for eksempel grønlandsk fangerkultur. Det var jo omkring 1980'erne at Green Peace og Brigitte Bardot fremturede med kampagner om at stoppe drab af babysæler i Canada. Den kampagne ramte helt skævt, da den gik ud over inuitternes fangerkultur. Inuitterne har aldrig dræbt babysæler, og de har aldrig brugt køller, de har derimod tradition for at bruge hver eneste ressource fra sælerne for at overleve. Et resultat af den en hetz, som uvidende Greenpeace folk fører er, at EU tragisk nok har gennemført et forbud mod salg af sælprodukter. Det står ganske vist skrevet, at det ikke må ramme Inuitterne, men folkemodstanden mod sælskind betyder, at de mister et af deres levegrundlag. Inuitter spiser sæl for at overleve kulden, men skal sælskindet så gå til spilde?

Men det førte i hvert fald til at jeg meldte mig ind i IWGIA.

HVAD BETYDER DET?

Det står for International Work Group for Indigenous Affairs.

I de år var Alta-konflikten og samernes rettigheder højaktuelt. Det var sådan at, der skulle laves en vandkraftsudbygning af Alta-elven i Finnmark, som ville komme til at skade samernes område i forhold til rensdyrenes vanlige ruter. I sommeren 1978 var der folkeaktion mod opdæmningen af elven, så der rejste vi op og deltog.

I Aarhus var der en lille IWGEA-gruppe, der blandt andet bestod af antropologi- og etnografistuderende. Vi besluttede os for at gøre en indsats i Aarhus til støtte

for samerne. Vi stillede en Lavvu op på Clemensbro i Aarhus – det er det telt, som er de samiske rensdyrnomaders oprindelige boform. Vi havde også inviteret samerne Mikkel Eire og Ante Gaup fra Alta til Aarhus. De delte flyers ud og snakkede med århusianerne i deres traditionelle dragter, og grønlænderne lavede rensdyrkød, som blev delt ud til folk. Om natten sov vi i teltet midt på Clemensbro. Tiderne var anderledes den gang. Vi fik uden problemer tilladelse af politiets bevillingskontor, der den gang lå på Åboulevarden.

Senere lavede vi et arrangement på "Svend Tveskæg" – det gamle 'Tagskægget' i Klostergade – til støtte for Tûkak Teatret i Fjaltring, som manglede økonomi til driften. Der kom så mange mennesker, at kondensvandet dryppede ned fra taget. Der var alle mulige indslag både fra Tûkak teatret selv, men også fra lokale grønlandske bands og fra digteren Per Højholt.

JEG TÆNKER PÅ, MED ALLE DE REJSER DU HAR VÆRET PÅ, AT DET MÅ OGSÅ HAVE GIVET DIG LIDT ANDRE PERSPEKTIVER PÅ DET, DU KUNNE SKABE HERHJEMME? AT ANDRE KULTURER GIVER EN ØGET BEVIDSTHED OM DET VI ER HER?

Jo bestemt. Man bliver på mange måder konfronteret med sig selv og sin egen kultur. Jeg ved ikke hvor mange gange jeg er blevet bedt om at synge en dansk sang, og er kommet til kort, fordi jeg ikke kan huske teksten. Det får jo en til at tænke på, at vi som danskere burde kende vores egen kulturarv meget bedre, så vi har noget at dele ud af – noget man kan udveksle med andre. Men noget af det, vi især har og kan dele med andre, er vores grundtvigianske kulturarv – fællesskab, foreningsliv, andelstanken – det at mødes og udveksle viden. Det var vel egentlig også det, vi gjorde, da vi arrangerede filtsymposium i 1990.

Det var sådan, at jeg i 1987 fik job på Moesgård Museums rekonstruktionsafdeling, hvor vi vævede rekonstruktioner af vikingedragter. Jeg havde en speciel interesse i filt og blev bakket op af min chef Egon Hansen. Han introducerede mig for en anden kvinde, der havde skrevet en bog om filt – Lene Nielsen hedder hun. Vi blev enige om at slå os sammen og lave et internationalt filtsymposium.

Det tog os tre år med fax og breve og hjembestilling af diverse magasiner for at finde frem til, hvad der rørte sig i verden. Google og e-mails eksisterede ikke

den gang, men det endte med et omfattende arrangement med internationale kunstværker på Kunstnernes Hus i Saltholmsgade. I Den Gamle By satte vi fokus på håndværket med en brugskunstudstilling, og på Moesgård Museum udstillede vi etnografisk filt, men der var også modeshow i Stakladen og foredrag på Universitetet.

Vi havde blandt andet Hofmarskal Søren Haslund Christensen til at holde et oplæg om Mongoliet. Han havde netop været i Mongoliet med kronprins Frederik. Centralasien og Mongoliet anses for at være filtens moderland.

Folk kom fra Amerika, Canada, Australien, Sovjetunionen, Japan og flere lande i Europa og vi fik økonomisk støtte af blandt andet Dronning Margrethe og Prins Henriks fond. Det resulterede så i, at Dronningen gerne ville se udstillingen på Moesgård og møde os. Jeg købte nye sko og lånte en fin kjole. Jeg var højgravid. Men midt i det hele bliver jeg ringet op af Klaus Ferdinand, chefen for etnografisk afdelingen, der meddelte at dronningen havde ændret planer. Helt spontant svarer jeg: "Det var da ærgerligt, jeg har jo lige købt nye sko". Der gik en ½ time, og så ringede han igen og sagde "I kommer bare". Det viste sig, at de ændrede planer gik ud på at Dronning Sonja af Norge også havde meldt sin ankomst.

Tre uger efter filtsymposiet fødte jeg så min søn.

Men hvorom alt er, så førte symposiet til, at nogle af os blev inviteret til Kasakhstan i 1991 til et filtsymposium på stepperne, hvor vi skulle lære nomaderne om nye vestlige filtteknikker, og de skulle lære os om traditionelle nomadeteknikker. I dag bor mange nomader i lejligheder om vinteren og om sommeren bor de i filtbeklædte telte – altså i yurt eller ger, som det egentlig hedder.

Kasakhstan var jo en del af Sovjetunionen, og det var midt under Augustkuppet i 1991, hvor Kommunisterne sendte Gorbatsjov i husarrest, men det opdagede vi først, da vi på en bustur til Turkmenistan og Kirgisistan fandt en avis i Samarkand. Så vendte bussen tilbage til Alma-Ata og vi fik ringet hjem.

DET HAVDE I BARE IKKE HØRT?

Nej, vi mærkede ingenting til det. Men panikken i Danmark og i Vesteuropa var vist ret stor. Udenrigsminister Uffe Ellemann havde kaldt alle danskere hjem. Da vi kom til Moskva for at finde vores fly, kunne vi da godt se alle barrikaderne og kampestenene i gadebilledet, men ellers var der helt stille.

HAVDE DU DIN SØN MED?

Nej, min søster passede ham, mens jeg var væk.

JEG HAR SELV BØRN, OG JEG TROR IKKE, JEG HAR VÆRET VÆK FRA DEM EN UGE ENDNU.

Jamen jeg var jo enlig mor. Hans far bor på Sardinien. Jeg synes heller ikke det er sundt for et barn at leve op og ned ad sin mor dag ud og dag ind. Det er vigtigt, at børn også knytter sig til andre og bliver udfordret, det er det der gør, at de også kan fungere socialt.

Min søn var for lille til at komme med til Kasakhstan, han var kun 10 mdr. gammel, men da han blev stor nok, havde jeg ham med til Island, Moskva, Tyskland og Finland. Men da han begyndte i skole, satte jeg rejserne i bero – skolen skulle jo passes, men i 2004 mødte jeg min nuværende mand på min arbejdsplads. Det var også en sjov tid.

Jeg havde fået fleksjobbevilling, da jeg allerede som 1½ årig fik konstateret sukkersyge, så jeg skaffede mig et job på Pappagallo, der ligger på Frederiksbjerg, og er et sted der supporterer kulturprojekter og opbygger scener, lyd, lys, scenografi og tekniske løsninger. Tanken var at lave en digitalkunstfestival. Der var jo gået 14 år siden filtsymposiet, så computeren var blevet allemandseje.

Det endte med at blive til en måneds international digitalkunstfestival i november 2006 og den første af sin art i Danmark. Festivalen fik navnet "På grænsen mellem funktion og forstyrrelse" inspireret af Anne Dyhr, som var ansat i projektet i kort tid. Hun var nyudklækket Cand.it i multimedier og havde skrevet en ph.d. om de grænseområder, der opstår, når digitale medier både kan være funktionelle og forstyrrende – sådan kort fortalt.

Det blev til en udstilling på Aarhus Kunstbygning med kritiske og provokerende kunstværker, der også tog fat i helt nye emner som genmodificering med den brasiliansk-amerikanske kunstner Eduardo Kac. Han er kendt for at have skabt en grøn fluorescerende kanin, der hed Alba, og som var implanteret med et gen fra en type selvlysende vandmand. Min tandlæge fortalte, at hendes mand arbejdede på Aarhus Universitet med grønne mus, så det var selvfølgelig oplagt at have ham med i en paneldiskussion om, hvorvidt den type kunst ligger på grænsen.

Jeg syntes Aarhus var det oplagte sted, da vi nogle år forinden havde fået IT-Parken på Katrinebjerg, men det var lidt af en kamp at få Universitetet med, for vi var jo græsrodder. Derimod var CAVI og Innovation Lab helt åbne, og i sidste ende deltog universitetet da også i vores seminar, der blev afviklet på KasserneScenen ved Institut for æstetiske fag. Man kan vel også sige, at de var med på sidelinjen via Forskningscenter Flakkebjerg i Slagelse, som er en del af universitetet.

Eduardo Kac havde lavet et kunstværk med en genmodificeret tobaksplante og et digitalt skakbræt. Det blev en event i sig selv at få planten dyrket, da Danmark heldigvis har stramme regler, når det gælder genmodificering. Frøene blev sendt i en forsejlet og afmærket konvolut fra USA og kørt til Flakkebjerg, som dyrkede planterne. Blomsterne blev klippet af på Flakkebjerg, så ingen frø kunne spredes, rødderne skulle skæres af, for at undgå, at en gæst stjal den og plantede den ud. Her snød vi lidt, da planten ikke kunne overleve udstillingen, hvis den ikke havde rødder. Vi bildte pressen ind at rødderne var fjernet, og så holdt kustoderne et skarpt øje med både plante og gæster. Bagefter blev det hele kørt til forbrænding i gafferforseglede affaldssække.

Festivalen var temmelig bred, da det også handlede om at formidle viden til almindelige mennesker, så der foregik også spændende ting blandt andet på Galleri Image, CAVI og byrummet.

Digitalkunsthøjsdagen førte så til, at jeg blev ansat som projektleder på Kulturnatten. Her var jeg så i tre år. Mens jeg var på Kulturnatten, blev vi inviteret ind til kortlægnings- og visionsseminarer af Trevor Davies, der var chef

for kandidaturet til den Europæiske Kulturhovedstad i 2017. Der fik jeg idéen til at Kulturnatten kunne kortlægge byens skjulte steder. Jeg havde fået fornemmelsen af, at hvis vi fortsat skulle have økonomisk støtte til kulturnatten, måtte der ske en forandring. Jeg valgte derfor at inddele byen i 8 zoner med forskellige farver og holde brainstorm med aktørerne i de forskellige zoner, for at skabe samarbejde på tværs og måske arbejde frem mod events i byens skjulte rum og miljøer i 2017 under kulturhovedstadsåret.

I nogle af zonerne fandt man på at lave skattejagt og geocaching, som skulle føre gæster fra den ene event til den næste. Det var en god fornemmelse og medlemmerne af kulturnatten var glade for zoneinddelingen, men bestyrelsen talte samtidig om at rykke hele kulturnatten op i Universitetsparken. Det blev sådan lidt et sisyfosarbejde, så jeg sprang fra efter tre år og fik nyt job på Aarhus Europæisk Kulturhovedstads sekretariat i 2010. Samtidig fortsatte jeg idéen om de skjulte steder på eget initiativ og på frivillig basis.

HVAD VAR DET FØRSTE PROJEKT DU LAVEDE MED 'SKJULTE STEDER'?

Det allerførste jeg gjorde, var at sætte en af praktikanterne på kulturnatten til at skrive en lille folder om at kortlægge og opdage nye steder. Det kan lyde mærkeligt, men den gang var det stort set kun graffitimalere, hjemløse og "Urban Explorers", der kendte smuthullerne og bagsidemiljøerne i byen. De fleste gik fra A til B.

Men det næste var at udskrive en fotokonkurrence, hvor borgerne kunne sende billeder ind af deres skjulte steder. Der kom 300 fotos. Derefter blev der oprettet en facebookside, hvor folk kunne synliggøre og kortlægge deres skjulte steder. Det skabte så grundlag for byvandring og rundvisninger fra 2010. Jeg havde blandt andet byvandring til Sydhavnen, og det viste sig, at der var indfødte århusianere, der ikke anede, at Sydhavnen har haft et levende kulturmiljø siden 1980'erne – og et slagteri, der stadigvæk er aktivt.

Tanken var jo at skabe events frem til 2017, så det blev nødvendigt med en ressourcekomité eller bestyrelse af folk fra forskellige kulturelle genre, der havde flair for at se det skjulte potentiale i byrummet og samtidig fylde rammerne ud.

Vores første arrangement i 2013 foregik i byens betondækningsgrave eller bunkere, som det kaldes i folkemunde. Vi valgte 8 bunkere på fire lokationer. Arkitekterne i gruppen indrettede nogle af bunkererne til små unikke miljøer. Andre bunkere blev brugt som de var. Vi havde elektronisk musik med DIEM – det vil sige Dansk Institut for Elektronisk Musik, Teater Fluks lavede en installations performance over tre dage i en dobbelt bunker, og der var aftener med lyrik fra Litteraturcenteret. Andre bunkere blev brugt til udstillinger og foredrag. Det var små mikroevents, da der kun må være 15 mennesker i en bunker ad gangen.

JEG HAR OGSÅ VÆRET NEDE OG SNAKKE MED EN PÅ 'VÆRESTEDET'. JEG VAR IKKE HELT SIKKER PÅ, OM HAN VAR HJEMLØS, ELLER HAVDE VÆRET DET, MEN HAN FORESLOG AT NOGLE AF DE HER STEDER BLEV BRUGT TIL NØDHERBERGER TIL HJEMLØSE, MEN DET ER SÅ EN ANDEN SNAK.

Det er jo den slags man bør lytte til.

FOR SÅ FÅR MAN BRUGT DE RUM.

Ja, der faktisk er 312 bunkere i Aarhus som administreres af Aarhus Brandvæsen, og jeg har hørt, at de fik udlejet rigtig mange af dem efter vores arrangement. Bunkerne er jo bygget under 2. verdenskrig og i forbindelse med Koldkrigstiden, så mange af dem er ganske fugtige, mens andre er tørre.

Men min tanke var jo, at vi frem mod kulturhovedstadsåret bevægede os fra det de underjordiske bunker og op til overfladen, for til sidst at ende på byens tagterrasser i 2017. Så vi gik videre med at undersøge, hvordan man kunne bruge byens overskudslandskaber, det vil sige steder, der ligger som en slags brakmark, der afventer at blive bebygget.

Et af vores medlemmer, Arkitekt Stephan Gustin, havde den glimrende idé, at han ville undersøge om mos kan gro vertikalt. Mos optager nemlig næring fra luften og kan rense den for mikrofine partikler, som kan gøre os syge.

Over en periode skabte han tre forsøgsinstallationer, der både skulle være levnende, poetiske og grønne rum beplantet med sedum og stenurt, hvor folk kan tage en pause, drikke en øl eller amme sit barn, og samtidig være testlaboratorier for dyrkning af mos. Installationerne fik navnet "Ultrabæredygtige Pauserum". Et af dem står i Randers og et andet står ved

Turbinehallen, der hvor Midtkrafts transformatorer stod indtil for nogle år siden. Da de blev revet ned, opstod der et overskudsrum.

Det fede ved det er, at det "Ultrabæredygtige Pauserum" her bliver brugt som mødested, og af folk der har brug for et hvil, men også af hjemløse, der af og til overnatter under installationen.

Men vi skulle jo videre op ad trapper og på altaner i 2016. I kulturnatten havde jeg haft en tanke om, at man kunne bruge Chokoladefabrikken Elvirasmindes baggård, der er beriget med et væld af vindeltrapper og altaner, som scene. Så det blev det næste mål.

Der var brug for nye samarbejdspartnere, så valget faldt helt naturligt på Gøglereskolen, der har til huse i Chokoladefabrikken. Et af målene var også at lave et projekt, der krydsede genre, så de nye samarbejdspartnere blev Den Jyskes Operas talenthold, Aarhus Musikskole og Litteraturcenterets Skrivekunstgruppe.

Udover at bruge trapper og altaner som scene, var det også tanken at inddrage Skjulte Steders gamle tradition for guidede ture fra et sted til et andet. Gøglereskolen har jo en tradition for optog på gaden med gøgl, der kan trække folk med sig – lidt som Molière.

Det blev en helt unik vandreudstilling, som fik navnet "Storbyjunglen". Forestillingen gik fra en skjult terrasse bag Jydske Kjøbstad-Creditforening på Åboulevarden til Chokoladefabrikkens baggård. Undervejs var der tre ophold – ved åen, på Lilletorv og Klostertorv. På Lilletorv brugte vi både torvet og et bygningsstillads foran det nye Illum. Det blev et klassisk drama med fokus to unges kærlighedsforhold, som man kunne følge hele vejen, og som blev krydret med indslag af street-dance, rap, opera, musik, stomp og gøgl. De unge leverede selv indholdet, som blev samlet til en helhed og instrueret af skuespiller Michael Asmussen.

Efter dette projekt forlod jeg Aarhus 2017's sekretariat for at bruge mine kræfter på Skjulte Steders 2017-projekt, som vi kaldte Tag-in-terrasser. Jeg synes det er vigtigt at sætte fokus på de muligheder, der er i fremtidens byer. Vi ved jo, at

byer over hele verden fortættes mere og mere med markante højhusbyggerier, så det gælder om at finde de muligheder, der er her – blandt andet tagterrasserne.

Vi skabte seks eksempler på, hvordan tagterrasser kan bruges til sociale møderum, urban farming, formidling af lokalhistorie, til refleksionsrum, platform for leg og som performancescene.

Storbyer rummer jo også en mangfoldighed af borgere på tværs af social status og etnicitet som sjældent mødes, så det første vi satte fokus på, var et socialt møderum på Kofoeds Skole, hvor velfungerende borgere mødtes med skolens udsatte elever over en kop kaffe på terrassen. Skolen har mange elever af anden oprindelse end dansk, derfor lavede vi, hvad vi kaldte Etno Summits med fokus på grønlandsk, asiatisk, afrikansk og arabisk/mellemøstlige aftener. Det blev en stor succes, måske fordi det var et meget intimt arrangement. Folk blandede sig med hinanden, spiste sammen, dansede sammen og debatterede. Det løftede faktisk de udsattes selvværd, da de var aktive medspillere.

På den næste tagterrasse på Europaplads 16 satte vi fokus på landbrugets produkter, da den europæiske kulturhovedstad involverede Region Midtjyllands 19 kommuner. Vi havde tre små sortbrogede landsvin og urter fra Kalø Økologisk Landbrugsskole og Topkærgård på terrassen. Restaurant FRÜDno16, der lå i bunden af bygningen, lavede mad af produkter derfra. Ud over at sætte fokus på landbrugsprodukterne, satte det også fokus på restauratørernes mulighed for selv at dyrke urter på tagterrasser – eller i baggårde for den sags skyld.

Ugen efter indtog vi tagterrassen på Europabygningen hos arkitektfirmaet C.F. Møller. Den ligger på 11. sal, hvor man kan se ud over hele byen. Vi ønskede at skabe en ny formidlingsform for lokalhistorie, og valgte derfor en række steder med fokus på byens historie, skæve personligheder og C. F. Møller bygninger. CAT.dk udviklede tre rig-stationer med kikkertrør, der satte fokus på stederne, og så fik man fortællingerne via hovedtelefoner på dansk og engelsk. Jeg tror, det var det mest originale projekt, da det kan bruges fremadrettet, hvis nogen føler sig inspirerede.

Næste projekt var at skabe et refleksionsrum på Pakhusene på Aarhus Ø. Mange storbymennesker udsættes jo for kontinuerlig stress – så i fremtidens byer ville det måske være en god idé at skabe tagterrasser for refleksion, og med plads til yoga, meditation, te-ceremonier og brætspil. Pakhusene har et motto, der hedder *work-life-balance*, de har også fået et yogarum. Jeg valgte at vise en række arrangementer, der satte fokus på Zen Buddhismens metoder til livsbalance og koncentration og Grundtvigs fællesskabsånd. Vi præsenterede kampkunst, bonsai, te-ceremoni og taiko-drumming, der gav genlyd over hele havnen, men også brætspil, dragebygning og en litteraturdag om Zen og Grundtvig. Projektet var et samarbejde med EU-Japan Foundation.

Til de to sidste tagterrasser kuraterede jeg kunstnere til at udvikle projekterne. Man kan sige, at det var en slags kulmination og en epilog. Jeg havde bedt den dansk-engelske kunstner Tine Bech om at udvikle et "Playable City – projekt" til tagterrassen på Karolinegade i Frederiks Allé. Det blev et storslået projekt, som hun kaldte "We Believe". Kort fortalt blev der opbygget et kontrolrum på Karolinegårdens terrasse, hvorfra borgere kunne styre og ændre en lysætning på Rådhusårnet i Aarhus. Herfra blev der sendt "lysimpulser" til Den Danske Ambassade i London, sådan at belysningen af de to bygninger skiftede farver synkront, når borgerne legede i kontrolrummet. I kontrolrummet kunne folk se ambassadens skiftende lys live. "Playable City projekter" handler om at give borgerne mulighed for at indtage byrummet gennem leg og ofte gennem interaktive kunstprojekter.

Afslutningen – eller epilogen – foregik i Navitas-bygningen, hvor Teater Fluks spillede en vandreforestilling om hjemlængsel og udlængsel. Frekvens [156.8] hed forestillingen. Det er den frekvens, som bruges til opkald og nødsignaler på havet. Stykket indtog hele bygningen lige fra foyer, trappeopgange, atriumgård og til tagterrassen, hvor man både kan se ud over havnen og ind over byen. Man kom til at elske den bygning, da teatret udnyttede rammerne optimalt.

SYNES DU PROJEKTET HAR GJORT AT DU HAR FÅET ET ANDET FORHOLD TIL AARHUS?

Ja absolut. Det er klart, at når man laver et projekt som Skjulte Steder, så er man lidt som en sporhund på skattejagt. Man skal bare gå ind i en baggård eller tage

en smutvej, som man ikke kender, så ser man et helt andet Aarhus med sin helt egen historie.

Jeg synes, at Aarhus er mulighedernes by. Byen har også en størrelse, hvor der kun er en armslængde fra undergrund til elite, som af og til kan føre til ganske gode samarbejder.

Jeg havde i øvrigt et par site visits med gæster fra Schweiz, Holland og Japan, da jeg var ansat på Aarhus 2017 sekretariatet, de undrede sig dybt over, at man på Aarhus Ø både har kollegier, almennyttige boliger og dyre lejligheder. Den slags blander man ikke sammen andre steder. Det gjorde mig stolt af Aarhus Ø.

ER DER NOGLE STEDER I AARHUS, SOM DU I DAG BRUGER MERE, END DU HAR GJORT TIDLIGERE?

Jeg vil sige, at nu bruger jeg jo næsten hele byen. Men det har jeg egentlig altid gjort. Men jeg ser mere. Jeg er også blevet meget opmærksom på, hvor vigtigt der er, at man i en by som Aarhus har uberørte steder.

DET ER JO DET, DER ER LIDT SJOVT, NÅR MAN KAN OPLEVE NYE SIDER AF SIN BY.

Jo, og samtidig bliver man også bevidst om, hvor vigtig "barndommens gader" er for folk i al almindelighed, der skal være en vis portion genkendelighed, for at folk kan fungere godt i en by. En god by er en by, der formår både at bevare og forny.

Min mor boede jo i Kongsvang, så vi gik ofte ture derfra og til stadionsørerne eller tog på tur til Skovmøllen ved Moesgård – de steder knyttede sig til hendes ungdomsoplevelser.

Jeg boede jo selv mange år i Langenæskvarteret og på Frederiksbjerg, så der har jeg mine minder, for eksempel når jeg hver lørdag tog på torvedag på Ingerslevs Plads eller gik ture på Brabrandstien. Nu bor jeg i Vejlby, så det er jo den anden ende af byen.

ER DET DEN GAMLE DEL AF VEJLBY, SOM DU BOR I?

Nej, det er det ikke. Det er i Vejlby Vest.

DET ER OGSÅ ET SJOVT OMRÅDE DERUDE, HVOR DER ER DE HELT GAMLE HUSE.

Jo, det gamle Vejlbj har bevaret en central kærne af sin landsbyidentitet, og det er virkelig vigtigt at man ikke spolerer det med byfornyelse. Man kan egentlig godt trække en parallel til Valby, hvor bydelen, på trods af at den kun ligger en spytklat fra Københavns Hovedbanegård, har bevaret sin helt egen identitet, der emmer lidt af landsby.

Vejlbj Vest, som jeg bor i, er et alment boligbyggeri fra 1970'erne, men det er faktisk et godt sted, da der både er etagehuse, rækkehuse og atriumhuse. På et tidspunkt var stedet på Ghetto-listen, men det gik beboerne imod. Jeg mener, der er omkring 40% indvandrere og 60% danskere eller noget i den stil – jeg er ikke helt sikker. Jeg tror det fungerer godt, fordi vi er blandet sådan ca. fiftyfifty, og der er mange tilbud, der dækker mange behov. Der er banko, torsdags café og dart-klub, og der er Somalisk Hjemstavnsforening, Arabiske / Afgansk Hjemstavnsforening, drengefodbold, dansk undervisning, madklub, skraldecafé og udflugter – og så har vi sommerfester og Skt. Hans aften, hvor alle mødes på tværs af alt.

ER DET OGSÅ NOGET, DU SYNES KARAKTERISERER AARHUS SOM BY? AT VI BLANDER OS, ELLER AT FOLK ER BLANDEDE?

Nej, det synes jeg ikke, jeg tror forandringen skal ske i boligområderne – Gellerup, Bispehaven og Rosenhøj, men det er jo heller ikke sådan, at man render hinanden på dørene i Vejlbj Vest, men der er tilbud for alle, og nogen steder, hvor alle mødes.

Forsøget med Bazar Vest synes jeg er glimrende, for der kommer folk fra byen jo også og handler. Måske kan Gellerup Helhedsplan skabe en forandring, men det må tiden vise.

JA, DET BLIVER SPÆNDENDE, HVORDAN DET BLIVER, OG FOR LIGE AT VENDE TILBAGE TIL AARHUS OG ÅRHUSIANERE. ER DER NOGET DU SYNES KARAKTERISERER ÅRHUSIANERE OG DET AT VÆRE ÅRHUSIANER?

Ja, men det ved jeg kun, fordi andre har sagt det. Vi er meget langsomme! Ro på! Jeg har nogle københavnske venner, der har siddet på en bænk i Frederiksgade og kigget på folk og sagt: "Hvorfor går folk så langsomt i Aarhus"? Det har jeg ikke tænkt på selv, men vi slentrer. Da jeg på et tidspunkt

havde den schweiziske lydkunstneren Andreas Bosshard med på site-visit, nævnte han, at lyden i Aarhus er meget, meget blød. Det er sådan lidt en hygge-by med gang i.

Og så er det en meget ung by – altså gennemsnitsalderen. Men det er jo også en universitetsby med supermange tilflyttere, der rejser igen. Jeg tror egentlig, at det der karakteriserer en indfødt århusianer er, at tingene ikke må gå for hurtigt, man vil ikke have sit værdigrundlag og sin kulturarv trukket op ved rode. Historien og genkendeligheden skal være synlig, og her er man nok lidt under pres, da byen også er præget af byfornyelse – byen vokser jo med lynets hastighed.

KUNNE DU HAVE NOGLE ØNSKER FOR AARHUS, OG I HVILKEN RETNING DEN SKULLE GÅ? ELLER NOGET DEN SKULLE UDVIKLE SIG LIDT MERE PÅ?

Jeg synes, at Aarhus har en fantastisk historie, der strækker sig vikingetiden, til renæssancens handelsby, og videre til industriby og til nutidens kreative uddannelses by; men det er også en by, der har potentiale for fornyelse. Noget af det, der er allervigtigst er, at kommunen formår at finde den rette balance mellem bevarelse af den historiske bykerne, historiske bygninger, små intime åndehuller – og byfornyelse. Der er plads til det hele, hvis man gør det med omtanke.

Jeg tænker tit på, at vi har et unikt åndehul ved Tangkrogen, der hvor man slæber småbåde op på stranden. Der er en intimsfære, som fortæller, hvem århusianerne er, og det er vigtigt værne om. Der har været tale om at forny hele området ved Tangkrogen. Man kan sagtens skabe masser af liv gennem byfornyelse, og nogle gange er det også en fordel, men det er meget vigtigt, at man passer på de ting, der har skabt sig selv, og ikke presser alt ned i tilrettelagte rammer.

Hvis jeg skal komme med eksempler på, hvor byudviklingen er gået hel gal i min optik, så er det de nye byggerier ved Langelinie, som er kilet ind mellem gangstien fra Skovvejen og banestrækningen. Her lå en af byens små luftlommer – et åndehul med natur og brombærkrat og forladte havehuse, hvor hjemløse kunne sove. Der er brug for den slags urørte steder og små grønne åndehuller. Fra Skovvejen var der udsigt over bugten, men nu spærrer

bygningerne udsigten til træskibshavnen i langt højere grad end Navitas og Bestseller, hvor der er luft omkring. Jeg skal ikke kunne sige, om det er uigennemtænkt eller et resultat af behård pengetænkning, med det er i hvert fald fuldstændig uhensigtsmæssigt.

SÅ ER DET IKKE SIKKERT AT AARHUSIANERNE VIL TRIVES, HVIS MAN GØR SÅDAN?

Man trives kun, hvis der også er intime åndehuller, patina og mulighed for at ting kan opstå spontant, som et resultat af borgernes daglige liv. Samtidig mener jeg, at det er af uvurderlig betydning, at man bevarer nogle upolerede miljøer, hvor hjemløse kan finde et skur at sove i – eller hvor kunstnere kan agere uden de store økonomiske bekymringer – i hvert fald hvis byen vil bevare et levende kunst- og iværksætttermiljø.

Men faktisk er byfornyelse lige så vigtig, hvis byen ikke skal stagnere. Befolkningstallet stiger jo også markant i Aarhus. Jeg synes byudviklingen omkring det bynære havnearealer og Aarhus Ø er livgivende og fornyende.

Før i tiden gik min søster og jeg ofte ture på havnen og kiggede på livet der, når skibene kom ind og lossede kaffe og fiskerne stod på molen. Men sådan er det jo ikke mere. Nu transporteres alt jo i lukkede containersystemer, og mandskabet på skibene er kraftigt reduceret. Da man byggede den nye Containerterminal, havde havnen jo slet ikke den samme funktion, så jeg synes, at det er et helt rigtigt sted at byforny.

Jeg tror også det er nødvendigt at bygge højt, når nu indbyggertallet stiger markant. De seneste år skulle befolkningstallet i Storåarhus vist være steget med ca. 3000 – 5000 indbyggere pr. år. Hvis man bygger lavt og i bredden, så vil man på et tidspunkt komme til at indtage landområder og natur. Vi har et fantastisk opland med smuk natur og små landsbyer – Harlev, Årslev og Kasted for eksempel, og jeg ser meget nødig, at det bliver opslugt af byen. Jeg ser det sådan, at det er bedre at bygge højt, så der kan bo flest muligt på mindst mulig plads – i hvert fald, hvis vi skal bevare naturen omkring byen og ikke mindst de intime og skjulte nærmiljøer og uberørte områder. Bygger man ikke højt, er man jo nødsaget til at inddrage, hvad inddrages kan, hvis man skal huse alle de folk, man forventer vil flytte til byen.

Men lige så vigtigt er det, at bykernen bevarer sit historiske præg og at Latinerkvarteret ikke ødelægges af dyre huslejer, så alle specialforretningerne forsvinder. En stor by skal have specialbutikker. Det er utrolig vigtigt, at kommunen har styr på byens historiske bygninger og kvarterer, så de ikke mister historisk værdi. Et eksempel er Øgadekvarteret, som har en unik bebyggelse og charme. Det er helt utilgiveligt, hvis kommunen giver nye ejere tilladelse til at nedrive bygninger i det kvarter – så får penge for stor magt.

Det er sket to gange at historiske bygninger har måtte lade livet i nyere tid – først Kellers Gård og så Grønnegade 71. De nye bygninger er ikke grimme – slet ikke, men en del af byens historie forsvandt. Kellers Gård var det udvandringskontor, hvorfra folk rejste til USA, Canada og Australien i forrige århundrede, og Grønnegade 71 var et af de allerførste eksempler på et finansdomicil i palazzo-stil.

Jeg havde to repræsentanter fra Leeuwardens Kulturhovedstad 2018 på site-visit. De kunne ikke se, at Aarhus er ca. 1250 år gammel. Selv latinerkvarteret syntes ikke så så særlig historisk ud.

I FORHOLD TIL AARHUS SOM KULTURHOVEDSTAD – HVORDAN HAR DU OPLEVET, AT DET HAR GAVNET AARHUS?

Det har givet Aarhus et enormt løft, synes jeg. Aarhus Europæisk Kulturhovedstad blev i ansøgningsfasen sammensat på en helt anderledes måde, end man har gjort hos de øvrige ECOC-byer. Regionens kulturaktører blev jo involveret fra begyndelsen og deltog i de forskellige kortlægningsprocesser og i visionsseminarer, det har jo betydet, at de fleste events er blevet skabt af kulturlivet selv. I andre ECOC-byer har det som regel været sekretariatet, der har leveret projekterne.

Processen har betydet, at man er kommet i kontakt med mange andre aktører, som man ellers aldrig ville have mødt. På den måde er der skabt et større netværk, der også har bundet regionen tættere sammen.

Økonomisk set ville det ikke have været muligt at skabe et projekt som Skjulte Steder, hvis ikke det havde været for Kulturhovedstaden. Det stempel har jo betydet, at både EU-Japan, Toyota fonden, SGM-light og Den Danske

Ambassade i London har enten støttet eller indgået samarbejde med Foreningen Skjulte Steder.

Jeg synes dog at pressen har haft for lidt fokus på de regionale- og de små projekter til fordel for de store events og skandalerne, og at den landsdækkende presse grundlæggende har sovet i timen. Men så har vi jo heldigvis de sociale medier, der ovenikøbet rækker ud over landegrænsen, hvis man vil, og dermed kan man vel sige, at den landsdækkende presse har udspillet sin egen rolle som landsdækkende.

Om det har gavnet Aarhus fremadrettet, må tiden så vise, for det er jo aktørernes opgave at bære arven videre gennem de netværk, der er skabt.

SKAL VI LADE DET VÆRE DET AFSLUTTENDE ORD!